

det, blifvit i Litteraturbladet åberopade, långt förrän herr H. B. behagade yttra sig i ämnet. Men väl har i samma blad på anförda skäl anförts, att derjemte redan åren före kriget importen för konsumtion varit större, än exporten skulle medgifvit, att *denna* öfverimport under kriget fortfor, och att importen öfverhufvud efter kriget, äfven oberoende af spanmålsimporten för missvexten, varit större än önskligt. Det erkännes dock, att ett oriktigt begagnadt ord¹ gifvit herr H. B. ett svepskäl, att i denna del öfverdrifva Litteraturbladets anföranden.

Obefogadt är likaså påståendet, att Litteraturbladet förordadt något strypningsystem. I detsamma har blott blifvit framställt, att och hvarföre Finska banken, såsom öfverallt annorstädes sker, bordt höja sin diskontranta i bredd med penningefterfrågan. Dertill har hr H. B:s yrkande, att staten borde låna millioner till näringarnes understödande blifvit bestridt. Men icke ens deremot, att banken lånade 2 1/2 million för den utländska handelsskuldens betäckande har i samma blad någon anmärkning skett.

Fullkomligt sanningslöst är hr H. B:s anförande, att något hans påstående, det Finlands förluster genom kriget icke betäcktes genom de penningar, Ryska armeen lemnade i landet, blifvit i Litteraturbladet förlöjligadt.

Likaså falskt är, att i Litteraturbladet skulle anförts, att i följd af ökad export eller minskad import *silfver* skulle återkomma till Finland, så länge Ryska sedelmyntet här gäller såsom lagligt betalningsmedel och Ryska penningställningen gör silfverexport fördelaktig. Det sätt, hvarpå herr H. B. i Bihang till H:fors Tidningar N:o 15 påbördat Litteraturbladet detta yrkande vittnar om en förunderlig talang.

Äfven i detta hänseende har Litteraturbladet tidigare än hr H. B. temligen klart framställt omöjligheten för Finska banken, att under åberopade förhållanden inlösa sina sedlar med silfver och vidmakthålla silfvercirkulationen i landet.

Slutligen torde den anmärkning tillåtas, att Redaktionen för Helsingfors Tidningar säkert icke tagit någon notis om Litteraturbladets hithörande artiklar. Redaktionen skulle eljest icke i H:fors Tidn:s senaste nummer underrätta sina läsare, att Litteraturbladet förordadt »fördubblad tull på siden, spetsar och tyll» – en uppgift, hvartill sjelfva herr H. B. endast röjt lust, men icke tillräckligt kurage.

J. V. S.

48 HVAD EN NATIONS SPRÅK HAR ATT GÖRA MED DEN ALLMÄNT MENSKLIGA BILDNINGEN. *Litteraturblad n:o 2, februari 1860*

I en föregående artikel sökte vi framställa, hvad vetenskapen lärer om förhållandet mellan allmänt mensklig och nationel bildning. Läsaren torde vid denna framställning hafva anmärkt, att den vetenskapliga åsigten har ett nog fast stöd i verkligheten, som aldrig företett en allmänt mensklig bildning som sådan, utan blott särskilda nationela bildningsformer.

Den hufvudsakliga vigten lades derpå, att rätt och orätt på jorden funnits till endast såsom den ena eller andra nationens i dess seder,

¹ »Ofördelaktigare» i. st. f. ofördelaktig.

lagar, institutioner, inre och yttre politik¹ förverkligade begrepp derom. Det är också härpå vid sakens begripande all vigt ligger. Man bör först ihågkomma, att allt detta: sed, lag, institution, politik icke är till annorlunda än i mencklig handling, att t. ex. lagen är verklig blott i den lagenliga handlingen, och att det är öfverensstämmelsen i individernas handlingar, som ger densamma all dess makt. För det andra bör ej glömmas, att hvarje menniska t. ex. i sitt familjelif för hvarje stund handlar enligt sin nations sed – enligt den hos henne från det egna föräldrahemmet och under beröringen med hennes öfriga omgifning

10 inplantade seden; d. ä. att hon af den låter sig ledas, då hon vill handla rätt. En moder förstår detta väl. Hon vet, att hon i sitt dagliga och stundliga handlingssätt icke har tid att sätta sig ned och studera, hvad den allmänna menckliga bildningen, icke ens hvad den förträffligaste lagbok eller lärobok i moralen säger derom. Men hon erkänner lätt, att hon lärt sig sitt handlingssätt af sin egen moder, eller af någon annan, som lemnat henne goda lärdomar men förnämligast ett godt exempel. Och då hon likväl handlar under helt nya förhållanden och måste hemta råd ur sitt eget bröst, erkänner hon ännu, att sinnet, känslan, för

20 hvad rätt är, samt förmågan att inse och välja det rätta äro henne meddelade – af gudomlig nåd och försyn, men genom någon medmenckiskas inflytande såsom dessas redskap. På samma sätt handlar hvarje individ i förhållande till sina medmenckisor och vid uppfyllande af sina pligter mot det allmänna, i samhälle och stat. Inga allmänna läror äro tillräckliga, att bestämna hans handlingssätt. Det är på tillämpningen för hvarje stund, det beror. En lära är desto mera abstrakt ju mera allmän den är; d. ä. äfven ett sedebud ger desto mindre ledning för den individuela handlingen, ju allmännare det anses gälla. Tvärtom, en lärdom t. ex. angående en moders pligter innebär en lättare tillämplig regel för hennes handlingssätt, än ett allmänt moralbud, som gäller det

30 menckliga handlingssättet öfverhufvud. Och det är öfverflödigt anmärka, att äfven de allmänna läror äro icke äro mencklighetens, att t. ex. äfven kristna religionens läror äro allmänt menckliga blott i den mening, att de bland den kristna delen af menckligheten, som räknar sin början först från 18 sekler tillbaka, gälla för ett ideal – af allmänna läror.

Det kan icke vara meningen att nedsätta läroras värde. Man säger riktigt: all mencklig uppfostran och bildning beror af både lära och exempel. Och det kan tilläggas: de förnämsta exempel framställa sig i sjelfva läror; ty i dem finnes den menckliga erfarenheten i stort.

40 Så hafva Romerska lagen, Mosaiska lagen, Kristendomens läror öfvat det största inflytande på de Europeiska folkens rättsmedvetande och lagstiftning, likasom dessa läror förnämligast, men äfven den klassiska forntidens vetenskap (historie, filosofi) och poesi på deras sedliga medvetande öfverhufvud. Hvad man med afseende på Romerska lagens giltighet i södra och vestra Europa sett yrka, att en nation kan utan vidare låna sina lagar af en annan, är dock uppenbarligen falskt. Romerska lagen har t. ex. gällt både i Frankrike och i Tyskland; men de lagar, som nu gälla både i det förra riket och i Tysklands stater, äro vida skilda från hvarandra. Code Napoleon infördes under det

50 Franska öfverväldet och gäller ännu t. ex. i Preussiska Rheinprovinserna, men i flera fall modifierad; och ingen kan betvifla, att icke i den mon den Tyska nationela enheten förmår gifva sig verkligheten äfven

¹ Här benämnes så nationernas statsinstitutioner samt förhållande till hvarandra i krig och fred.

i politiskt hänseende, den medborgerliga lagen skall antaga en med denna enhet öfverensstämmande form. Vi Finnar hafva ett liknande exempel nära till hands i vår gällande lag. Det är troligt, att ännu länge äfven förändringarne i densamma skola komma att mer eller mindre likna lagreformerna i Sverige. Men det är också afgjort, att båda skola afvika från hvarandra, allteftersom Finska folkets nationela enhet äfven i öfrigt vinner styrka.

Den politiska lagstifningen visar sig väl bero af hvarje nations hunna kulturgrad; såsom under nyaste tid från land till land lånade politiska former bevisat sin ohållighet. Men dessa lagar äro dock mera formela, emedan de måste lemna stort utrymme för den personliga patriotiska verksamheten; och därför framstår i dem mindre den nationela egendomligheten. 10

Om dock redan i lagarne lärorna såsom tradition från nation till nation göra sin makt gällande, bevisar sig detta än mera i det sedliga medvetandet öfverhufvud. Religionsläran har i detta hänseende utan tvifvel största inflytandet. Man har väl exempel på, att hos vilda och halfvilda folk en gudalära inskränker sig inom stammen; men i öfrigt står väl Mosaismen såsom det enda exempel derpå, att läran icke gått utom nationen – icke ens på den tid, då Judarne verkligen utgjorde en nation. Men också i öfrigt, i de religioner, hvilka bland sina bekännare räknat skilda folk och nationer, har redan sjelfva uppfattningen af läran varit underkastad modifikationer, beroende icke blott af stamskilnaden utan äfven af den nationela olikheten. Det är icke tillfälligt, att de Romaniska folken äro katoliker, de Germaniska företrädesvis omfattat protestantismen; likaså icke, att den Spanska katoliken är en annan än den Franska, den Engelska protestanten en annan, än den Tyska. Häri utöfvar dock bildningens fortgång sin makt. Det var en tid, då en stat skulle hafva en statskyrka, och då denna kyrkliga enhet med alla medel eftersträfvades och vidmakthölls. Vår tid fördömer detta sträfvande. Men det är obestridligt, att det medverkat för den nationela enheten. Der denna redan är befästad, der har den kyrkliga formens enhet blifvit öfverflödig. Det tillhör ännu framtiden att visa, i hvad mon den största frihet och mångfald i den religiösa bekvämligheten skall blifva ett vilkor för en högre nationel utveckling. 20

Man bör nu i afseende å religionsläran ihågkomma, att den är lära, vetande. Den tid är ännu icke långt aflägsen, då man sade: i religionsläran är moralen hufvudsak; den är densamma i alla kristna kyrkor. Vi blott påpeka misstaget. All religion är nemligen försoningslära. Detta är hufvudsak. Men hvad här bör erinras, är, hvad redan i den föregående artikeln blifvit exempelvis framställt, att äfven den religiösa moralen är lära och som sådan uttryckt i *allmänna* satser; hvaremot menkliga handlingen alltid utgör ett enskildt fall, som aldrig förut varit och aldrig mera förekommer. I handlingen kommer det alltså an derpå, huru läran förstås, och huru de förhållanden förstås, i hvilka den skall tillämpas. Och i människans dagliga görande och låtande är ännu allt förstående otillräckligt. Hon skulle få sitta der och öfverväga skäl och motskäl i evighet. Men gerningen skall göras; den väntar icke på denna öfverläggnings slut. Frågan måste korrt afgöras. Man kallar förmågan dertill känsla, takt, samvete m. m. Men den är i grunden den sedliga vana, den sed, till hvilken människan förts genom att tillhöra denna nation, på denna tid. Så förhåller sig till och med i afseende på den religiösa läran. Människan föds och uppfostras till en gifven religionslära. Få äro de, som öfvergifva den; och dess öfvergifvande anses med rätta för skamligt, åtminstone för tvetydigt. »Fädrens lära» 40 50

är icke alltid mera detsamma som nationens; men det är genom att tillhöra nationen, som fädren blifvit af den delaktige.

Sedan vi talat om lagarne såsom lära och om religionsläran, skola vi tillägga några ord om vetenskapen och litteraturen i allmänhet, för att sedan af det anförda söka draga de för ämnet upplysande slutsatserna.

Åtskilliga vetenskaper äro af den art, att de stå endast i en mer eller mindre indirekt förbindelse med det sedliga medvetandet och den sedliga handlingen. Man kan säga, att matematikens studium, emedan det vänjer tanken vid noga bestämda slutledningar, äfven vänjer individens håg vid iakttagande af sträng rättvisa i förhållande till andra; men med människokärleken och patriotismens kan denna vetenskap icke hafva att skaffa. Naturvetenskapernas idkande kan underhålla ett stilla och fredligt sinnelag, just derföre, att de icke direkt beröra några mänskliga intressen. Ingen sed, lag eller institution behöfver förändras, för att en naturvetenskaplig sanning må kunna göra sig känd och erkänd. Äfven i sin tillämpning gagna de det sedliga medvetandet blott medelbart. I det nemligen uppfinningarne frigöra människorna från naturvänget, gifva de dem ökad förmåga att vårda sig om det andliga.

Med språkforskningen förhåller sig något annorlunda. Den är den mest omfattande af alla vetenskaper och har bland alla det mångfaldigaste inflytande på hela det mänskliga vetandets område. Men den har deremot mindre än någon annan vetenskap sitt mål inom sig sjelf. Såsom blott vetande om språkformerna är den jemförelsevis steril. Men äfven i detta hänseende höjer den sig såsom jemförande språkforskning till vetenskap om språkbildningen öfverhufvud såsom det element, hvari mänskliga tänkandet rör sig. Ty språket är icke blott ett visst sätt att meddela tankar från individ till individ, utan människan tänker nödvändigtvis i ord, i språket. Än större betydelse får språkforskningen såsom domare öfver den mänskliga traditionens betydelse, isynnerhet den skriftligas. Det oerhörda arbete, denna vetenskap nedlagt på begripandet af en förgången tids minnesmärken i muntlig tradition och i skrifter – äfven i konstens monumenter, hvilka endast ur nyssnämnda tradition kunna förstås – står öfver all jemförelse med, hvad mänsklig forskning i andra vetenskaper ansträngt sig. I detta hänseende beror allt mänskligt vetande af språkforskningens resultater. Slutligen har i nyaste tid språkvetenskapen genom sitt djup och sin omfattning blifvit en vägledare i mäsklighetens historia äfven bortom den tid, från hvilken den egentliga historiska traditionen börjar, ur språkförvandtskaper utredande folkens slägtskaper och tidigaste historiska beröring med hvarandra. Der är af det anförda lätt insedt, hvilket stort inflytande denna vetenskap måste hafva utöfvat på de folks sedliga medvetande, hos hvilka hon funnits till. Hennes ställning i detta hänseende, jemförd med naturvetenskapens, karakteriseras enkelt deraf, att språkforskningen alltid måste förutsätta en tradition, ett mäskligt vetande och en mäsklig sed, medan naturvetenskapen för sig ytterst kommer till frågan, huruvida ett eller flera människopar vuxit upp ur gyttjan den tid, det på jorden var synnerligen varmt och vått, eller om möjligen apan under serdeles gynnsama omständigheter varit fader till Kepler och Newton.

Vi hafva till sist besparat några ord angående historien och filosofin; icke derföre, som skulle vi anse, att någon vetenskap har företräde framför de öfriga, utan derföre, att dessa båda stå i närmaste samband med nationaliteten och med nationernas bestämmelse, att vara den allmänna mäskliga bildningens representanter.

Allt vetande har för människan en dubbel betydelse. Man skall veta, hvad sannt är, för att kunna göra, hvad rätt är. Denna vetandets betydelse är för människor i allmänhet ganska klar. Det är väl vanligt nog, att man säger: sanningen är för människan fördold; det är nog, om hon vet, hvad rätt är, för att hon må kunna göra det rätta. Och man tror, att åtminstone detta vetande är henne gifvet. Det är då samvetet, hvilket utan all vetandets möda skall innehålla detta vetande, vända sig mot det rätta, som vexten mot ljuset. Men med någon eftertanke finner man väl, att samvetet icke blott har en olika känslighet hos skilda individer, utan att det är och varit ett helt annat hos skilda folk och på särskilda tider. Det inses lätt, att vetandet om det rätta äfven är vetande om sanning, och att man, för att veta, hvad som bör vara, nödvändigtvis måste veta, hvad som är, att således vetandet om denna sanning, det Rätta, förutsätter vetandet om all sanning. Må så vara, att man tror sig hafva skäl anse det menckliga vetandet vara lika bristfälligt som den menckliga handlingen. Härom kunde vara mycket att säga. Men det är nog, om det medgifves, att sanning och rätt på jorden alltid måste hålla jemna steg.

Och likväl har vetandet, som sagdt, en annan betydelse än denna, att utgöra liksom underlaget för handlingen. Vetandet behöfver, för att vara vetande om sanningen, icke alls yttra sig hvarken i ord eller i egentlig handling. Menniskan kan bära sitt vetande inom sitt eget bröst. Man kan väl anse, att det i hvarje fall skall öfva inflytande på handlingssättet. Men för vetandets sanning är detta icke nödvändigt. Ur denna synpunkt betraktadt har vetandet sitt eget värde såsom höjande menniskoanden öfver striderna i handlingens verld till, hvad man kallar en sammanhängande verldsåsig. Ett sådant vetande innebär den religiösa tron, med sin utsigt till ett kommande lif af salighet och frid, ehuru man må anse det för ensidigt, om det icke tillika innefattar öfvertygelsen om Guds rikets tillkommelse på jorden. All vetenskaplig insigt sträfvar öfverhufvud till klar insigt i verldsordningens förnuftiga sammanhang. Och då denna insigt dock är människans, måste vetenskapen alltid ytterst hänföra densamma till menckligheten, till den moraliska verldsordningen. Det var ännu en barnslig föreställning, att anse stjernehären vara till för människans skuld. Men det vore lika barnsligt, att anse människans vetande om den förnuftiga ordningen i densamma finnas för någon annans skuld, än människans egen.

Om denna vetandets betydelse hafva vi endast velat erinra, emedan den som sådan här icke vidare kommer i fråga. Vi betrakta här vetenskapen endast i dess inflytande på medvetandet om, hvad som är rätt, eller i vidsträcktare bemärkelse på det sedliga medvetandet öfverhufvud.

Det är i sistnämnda hänseende historien och filosofin kunna skiljas från öfriga vetenskaper, såsom direkt verkande på öfvertygelsen om det rätta. Äfven då historieskrifningen är blott berättande, manar hon läsaren att fälla en dom öfver personer och handlingar. Men denna dom gäller icke blott det abstrakt rätta i handlingen eller blott dess moraliska värde, den ådagalagda redligheten, menckkokärleken, barmhertigheten, öfverhufvud den goda afsigten, utan den gäller handlingens värde för det allmänna, för samhället och staten, samt den medborgerliga andan och dugligheten, patriotismen och snillet och modet att göra den gällande. Barnet och den mindre bildade gläder sig enkelt åt tapperheten och sjelfuppoffringen, men äfven åt eröfrarens slutliga motgång och de kufvades återupprättelse, åt tyrannernas fall och folkfrihetens seger, utan att alls räkna derpå, att mången individs

rätt till frihet och egendom vid dessa hvälfningar ringa aktats, och att människokärlekens bud besvarats med svärdshugg. En riktig känsla säger dem, att här handlas om något sedligt rätt, hvarom hvarken naturrätten eller moralen vet att tala. Det blir den högre bildade förbehållet att äfven akta rådslagets vishet, genom hvilken blodutgjutelsen och våldet undvikes, och att inse, det nationerna i denna kamp strida under mensklighetens baner. Förrän historien såsom vetenskap tränger ned till massan af folken, ega de den redan i den muntliga berättelsen och i sången, i hvilken form den likaså uttalar en nations medvetande om det i den historiska handlingen rätta och uppehåller detta medvetande från generation till generation. Det förstås lätt, att det egentligen är fäderneslandets historia, som i folkberättelsen och folksången framställs. Men det är också denna historia, som företrädesvis med mästerskap kan behandlas i hvarje nations litteratur, och som gör den historiska vetenskapen inflytelserik för nationens bildning. Man säger: en nation lär sig i sin historia att känna sig själf. Men hvad den deri egentligen lär sig känna, är sitt nationela berättigande, graden deraf – i hvilken mon den verkligen i sina historiska handlingar representerat menskligheten.

Men historien har ännu en annan sida, som förtjenar att ihågkommas. En nation betraktar i mon af sin utveckling sin historia med annan blick. Det vill säga: historien är väl en berättelse om det förflutna. Men uppfattningen af det förflutna är för hvarje ny tid en annan, och historieskrifvaren är häri sin tids och sin nations barn. Det är från ståndpunkten af sin nations sedliga medvetande, han skrifver dess historia. Man kan derföre säga, att historien af hvarje ny tid göres om. Vi tala då icke derom, att nya upplysningar angående det faktiska förhållandet ständigt tillkomma, utan derom, att det förflutna öfverhufvud för hvarje tid får en ny betydelse. Historien är derföre äfven i denna mening en spegel för nationerna; de lära att i den känna sin närvarande sedliga ståndpunkt.

Svårare är det att redogöra för filosofins förhållande till en nations sedliga medvetande. Denna svårighet har sin grund deri, att äfven mängden af de litterärt bildade icke vet, hvarom fråga är, då det talas om filosofin. Vi inskränka oss derföre till den del deraf, man kallat praktisk filosofi. Hvar och en är nemligen någotsånär förtrogen med den föreställningen, att det måste finnas någon vetenskap, som har till föremål att utreda, hvad det Rätta är, d. ä. i vetenskaplig ordning framställa, hvad med det Rätta bör förstås både såsom rättighet och pligt, samt huru det Rätta förverkligas i familjen, i medborgerliga samhällslifvet, i statsinstitutionerna och deras handhafvande samt i det ömsesidiga förhållandet skilda stater emellan.

Äfven historien har, såsom all vetenskap, sin allmänna utvecklingsgång, så att det historiska betraktelsesättet under tidernas lopp småningom fullkomnas genom den intellektuella gemenskapen mellan skilda nationer och tidevarf. En dylik allmän vetenskaplig utveckling måste äfven tillkomma filosofin. Men derjemte visar det sig, att, såsom historien, äfven denna vetenskap hos hvarje nation, hos hvilken den kommit till någon högre utveckling, har sin egna form. Det vore kanske alltför dunkelt, om vi skulle säga, att med formen nödvändigtvis äfven innehållet är ett annat. Men detta kan upplysas genom ett förut anfördt exempel. I den ofvan åberopade artikeln i detta blads senaste nummer, framställdes i korthet den åsigt af staten och af nationernas berättigande, som representeras af Rousseau, i motsats mot den Tyska filosofins läror angående samma förhållanden. Och ett

annat exempel. I England har det varit det vanligaste, att man byggt moralen såsom lära om människans pligter på en antagen, hos alla människor ursprungligen gifven moralisk känsla och en dermed sammanhängande »naturlig» religionskunskap. I Frankrike deremot har den vetenskapliga betraktelsen funnit grunden för människans pligter i handlingens ändamål och såsom detta ändamål uppställt individens lycksalighet, hans välförstådda intresse. Äfven de, hvilka ansett kristendomens lära om sjelfupoffringen vara en bättre grund, hafva dock sökt visa, att menskliga praktiken är en annan, och att det föga någonsin kan förändras, att icke individen i sina handlingar sätter sitt Jag i främsta rummet. Man behöfver ej förstå detta så, att de Franska moralisterna skulle lärt, det människan gör rätt i att blott följa sina begär, hurudana dessa än äro. Detta skulle icke föra henne till lycksalighet, utgör icke hennes sanna intresse. Vigten ligger blott på principen. I ena fallet antages en alla människor naturligen gifven känsla för pligtens uppfyllande, utan afseende på annat, än denna känslas tillfredsställande, det goda samvetet; i det andra lemnas det henne öppet att söka sin lycksalighet, hvar hon kan finna den, och det rättas verklighet beror af individens tillfälliga insigt i sitt sanna intresse. Man behöfver icke mycken historisk kunskap, för att finna, att dessa skilda betraktelsesätt inom vetenskapen afspeglas i de ifrågavarande nationernas hela sedliga lif. Likaså har den olika uppfattningen af staten och nationaliteten i Frankrikes och Tysklands vetenskap bevisat sig i dessa båda folks senare historiska öden. Man har härvid blott att ihågkomma, att dylika paralleler mellan en nations vetenskap och dess historiska uppträdande icke kunna uppdragas i samma riktning för hela tiden af nationens tillvaro. Hos hvarje nation har vetenskapen sina epoker och sina nya former likasom det allmänna tänkesättet och seden; och då vidare vetenskapen utgör ett fortgående sträfvande att gifva de senare sitt adeqvata uttryck, måste den äfven för hvarje tid sönderfalla i flera mer eller mindre skiljaktiga försök härtill.

Såsom historien har sin tidigare ovetenskapliga form, så lefver äfven ett folks filosofi tidigast i dess religiösa läror, i dess gnomiska vishet (ordspråken) och i folksången.

I detta historiens och filosofins antydda förhållande till nationernas allmänna vetande och sed återfinnes grunden, hvarföre båda dessa vetenskaper, och endast de, räknas till *nationallitteraturen*. Vi behöfva icke tala derom, huru nära den öfriga delen af denna litteratur, poesin och den sköna litteraturen, sammanhänger med en nations hela andliga lif och genom detta äfven med beskaffenheten af det land och de naturförhållanden, vid hvilka detsamma är bundet.

Behagar läsaren kasta en återblick på det anförda och det minsta reflektera öfver, hvilken betydelse språket kan hafva för en nations vetenskap, isynnerhet för dess nationallitteratur, äfvensom för dess religiösa tro och rättsmedvetande, måste han väl förvånas öfver den ytlighet, hvilken föreställer sig, att någon nationel enhet kan ega rum utan enhet i språk. För hvar och en vetenskapligt bildad måste ett sådant förmenande, då det uppträder med vetenskapens anspråk, gälla som bevis på den mest ovetenskapliga råhet. För den allmänna bildningen, för nationernas allmänna medvetande är det i sjelfva verket fremmande. Ty redan den ociviliserade halfvilden fasthåller vid sitt språk såsom vid en dyrbar egendom; och för de civiliserade nationerna utgör deras språk ett föremål för den mest tillgifna omvårdnad, så att de i dess renhet, dess precision, böjlighet och skönhet sätta sin stolthet

och ära.

Vetenskapen vore utan ordets bestämdhet ett oting. Öfverhufvud finnes ingen tanke utan ord, och redan det allmänna ovetenskapliga resonnerandet vore en dårhusmonolog, om det icke skulle bemöda sig, att med samma ord förbinda samma föreställningar. För det vetenskapliga tänkandet måste härför naturligtvis ligga vida större vikt; ty hela dess värde beror deraf, att det icke förväxlar orden, emedan detta är liktydigt med förväxling af och oreda i begreppen.

10 Vetenskaperna hafva derföre sina *termini technici*, vanligen lånade från de gamla språken isynnerhet latinet. Detta är dels en lemning från den tid, då latinet var den högre bildningens språk, dels afser det numera, sedan nationalspråken äfven äro vetenskapens och litteratu-

rens, att fästa begreppen vid oföränderliga uttryck och att lätta det vetenskapliga meddelandet mellan skilda nationers lärda. Det är derföre icke sagdt, att begreppet skall vara lika oföränderligt bestämt som ordet. Man fäster t. ex. vid orden elektricitet, organism m. m. numera ett helt annat begrepp, än ännu för några tiotal år tillbaka.

20 Kastar man nu en blick på förhållandet härutinnan i särskilda vetenskaper, finner man lätt, att det är matematiken och naturvetenskaperna, till dessa äfven naturalhistorien räknad, som företrädesvis begagna och kunna begagna tekniska termer af detta slag. Likaså förekomma de allmänt i språkläran, i hvilken de dock af pedagogiska skäl äfven utbytas mot motsvarande ord ur de lefvande språken. Till och med i filosofin användas sådana termer, ehuru numera sparsamt i dess abstraktare delar, t. ex. i metafysik och formell logik.

Men ur den vetenskapliga religionsläran, teologin, och ur juridiken hafva de mer och mer försvunnit. I filosofin öfverhufvud äro de oanvändbara, framförallt i dess praktiska del. Historien har mindre än någon vetenskap någonsin af dem haft behof.

30 Hvaraf kommer sig denna olikhet? Vid första anblicken ser det så ut, som om den fremmande terminologin skulle vara utesluten ur de vetenskaper, hvilka stå i närmare samband med nationernas sedliga medvetande, endast af behof att göra dem tillgängligare för den allmänna bildningen. Men grunden härtill ligger i sjelfva verket djupare. I de vetenskaper, som hafva naturföreteelserna – likaså det sinligt förnimbara i språket – till föremål, behöfves ingen noggrann begreppsbestämning. Föremålet eller företeelsen, som med ordet betecknas, kan uppvisas. Det vore derföre likgiltigt, om t. ex. elektricitet och magnetism skulle benämnas *aba* och *obo*; endast att det visserligen ger minnet en hjälp, om en sådan företeelses namn påminner om någon dess egenskap eller dess ursprung eller dess första upptäckare o. s. v. De vetenskaper deremot, som hafva till föremål andens verld, hvad vi förut kallat »de osynliga tingen», hafva icke denna fördel. I dem beror allt derpå, att noga bestämma hvarje begrepp, och, för att detta må kunna ske, måste i dem äfven sammanhanget vara ett annat. Fysiken kan säga: vi skola nu betrakta tyngden och rörelsen; sedan skola vi undersöka, hvad ljuset är; sedan ljudet; sedan elektriciteten o. s. v. Men filosofin kan icke säga: nu företaga vi familjelifvet till betraktande, derefter en annan sak, som kallas lagar, sedan åter en annan, som kallas statsinstitutioner. Inom den måste åsigten om, hvad familjen är,

40 bero af uppfattningen af statens betydelse o. s. v. Så äfven i öfriga till denna klass hörande vetenskaper. Man kunde tycka, att dock historien har att göra med sinnliga företeelser. Den menckliga handlingen framträder nemligen i en sinnlig företeelse. Men subjektets i handlingen inlagda afsigt, det i densamma förverkligade ändamålet, personernas

50

karakterer, händelsernas betydelse kunna icke ses, utan blott begripas. Ett mord består icke deri, att en arm och en yxe röres, och en mensklig organism såras och dör, utan deri, att gerningsmannens vilja varit företeelsens orsak, och att en förnuftig ande i den nu förstörda organismen haft sin tillvaro. Detta äfven om juridikens befattning med de osynliga tingen.

I vetenskaper af detta innehåll är det nu tvånget att noggrannt bestämma begreppen, som fört dem till de lefvande språken från de döda, till en med tidehvarfven vexlande terminologi från den oföränderliga, hvori äfven vissa af dessa vetenskaper under medeltiden stelnade. Ty det lefvande ordet har äfven en lefvande betydelse i människans vetande och handling. Detta erkännes i den vanliga utsagon, att de döda språken icke ega ord, för att uttrycka moderna begrepp, och i det icke mindre afgjorda faktum, att den ena nationens litteratur endast ofullkomligt kan öfversättas till en annan nations språk. Vetenskapen har härvid till språket det förhållande, att den upptager ordet, sådant det i språket gäller, men tillika noggrannare bestämmer och fixerar dess betydelse – en betydelse, i hvilken ordet sedan gör sig gällande i nationens allmänna bildning. Detta senare sker, som bekant, på flera vägar, genom undervisningen, det dagliga samlifvet, vetenskapens populariserande i skrift, lagstiftningen, ja äfven genom kyrkoläran. Men ordens betydelse vill säga själfva vetandet. Det är derföre detsamma, om man i det anfördas ställe säger: vetenskapen upptager en nations allmänna vetande, men uttalar det i en bestämdare form, än den det förut egt. När under tidernas lopp denna form icke mera ger uttryck åt nationens förändrade vetande, börjar vetenskapen sitt arbete å nyo. Rätteligen fortgår denna förändring och detta arbete oafbrutet. Förändringen i det allmänna medvetandet åter verkas hufvudsakligen genom handlingen, nationens historiska lif och den under detta vunna erfarenheten. Men ordet är fortfarande det nödvändiga medium för denna vetenskapens och den allmänna bildningens vevsverkan.

Huru vill man nu föreställa sig en sådan vevsverkan mellan vetenskapen och en nations allmänna vetande utan språklig enhet?

Det är icke blott fråga derom, att intet meddelande mellan vetenskapen och detta vetande kan ega rum, om de icke tala samma språk. Det väsentliga härvid är: att någon öfverensstämmelse i betydelsens uppfattning, d. v. s. i tänkandet, begripandet, utom samma språk icke kan ega rum. Vi fatta välbetänkt detta påstående i dess allmänhet. Ty till och med mellan skilda nationers vetenskap är den ömsesidiga uppfattningen af det i de skilda språken uttryckta endast approximativ, har blott en viss grad af säkerhet. Detta gäller företrädesvis här närmast ifrågavarande vetenskaper, hvilka icke kunna påpeka sitt föremål, dem, hvilka handla om de osynliga tingen. Man är troligen färdig att förneka påståendets sanning – och likväl medger man, att ett snilleverk i det ena språket icke kan öfversättas till det andra. Men hvad som icke kan i motsvarande ord uttryckas, det kan icke heller förstås – d. v. s. förståndet är blott ungefärligt. Hvad de nyare, Europeiska språken angår, ger det en lättnad för uppfattningen, att kulturen hos de folk, som tala dem, är i allmänhet mer eller mindre öfverensstämmande, och att både under personlig beröring, och genom fortsatt ömsesidigt studium af själfva språken och öfversättningar från det ena till det andra den ena nationens vetenskap följt med den andra nationens kulturutveckling. Men må man erinra sig de oerhörda bibliotekerna af grammatikaliska undersökningar, lexikologiska arbe-

ten, kommentarier m. m. till de gamlas skrifter, för att rätt förstå, hvad det vill säga att *begripa* det i ett fremmande språk talade eller skrifna. – Men vi hafva blott för exemplets skuld talat om förhållandet i detta hänseende mellan skilda nationers vetenskap. Hvad vi närmast velat ådagalägga, är omöjligheten af en vixelverkan mellan vetenskapen och det allmänna vetandet hos samma folk, om icke bådas språk är detsamma. Om äfven vetenskapsmannen vid ihärdigt studium kommer blott till en ännu bristfällig uppfattning och öfversättning af, hvad han hör eller läser i ett fremmande språk, huru skall han väl förstå ett folkspråk, som icke är hans modersmål, och som ingen nationallitteratur eger¹, för att gifva detta folks vetande dess vetenskapliga uttryck? Och kan då den litteratur, han frambringar i ett annat språk än folkets, kallas dettas nationallitteratur? Om åter vetenskapsmannen har sådan svårighet att öfversätta *från* ett annat språk, huru skall han då öfversätta sina tankar *till* detsamma, för att göra sig begriplig för ett sådant folk – huru skall han skapa en nationallitteratur i dess språk?

10 Dock det är icke blott så, man i vetenskapens namn vill förstå den nationela enhetens oberoende af den språkliga. En nation skall också kunna bestå af flera skilda, olika språk talande folkslag. Der skall likväl hos dem finnas enhet i vetande – naturligtvis genom att de äfven lära hvarandras språk. Hvad endast mödosamt och ofullständigt eger rum mellan tvenne nationers vetenskapsmän och litteratörer, det skall sjelffallet blifva förhållandet mellan tvenne folkslags allmänna vetande, endast derföre att de tillhöra samma stat! Hvad i vetenskapens språk, i hvilket ordens betydelse är af de utmärktaste lärde, tänkare och snillen fixerad, ännu erbjuder stora svårigheter, det skall vid den sväfvande betydelse, orden i det dagliga lefvernet hafva, lätt gå för sig! Sådane förmenanden sägas vara vetenskap och vetenskaplig öfvertygelse!

30 Om nu en nationallitteratur icke är tänkbar annorlunda, än hos ett folk, som genom språket är förenadt, och än mera hos ett folk, hvars språk dess vetenskap talar, kan det ännu frågas: är en nationallitteratur för en nation nödvändig?

Vi afse, såsom redan ofvan blifvit nämnt, från vetandets betydelse för sig, såsom individens verldsåsig, och tala blott om dess betydelse för handlingen. Det är då lätt insedt, att ett folk, som icke gifvit sitt vetande vetenskapens form, d. ä. hvars allmänna vetande icke har någon del i den bestämda insigt, den vetenskapliga pröfningen medförer, ett folk, hvars vetande icke har några representanter i mänskliga vetandets historia, också inga anspråk eger, att i sin historia i öfrigt representera den allmänna mänskliga bildningen, att med mänsklighetens rätt afgöra öfver rätt och orätt. Historien talar dock om sådana folk, t. ex. Hunnerna,² hvilka blott med svärdets makt lade under sitt välde större delen af Europa och en stor del af Asien. Men detta folks härförare kallas i historien »Guds gissel», och dess välde och dess namn har förgåtts från jorden, efter att blott en kort tid hafva varat. Historien får bjuda till att förklara äfven dess sändning; men en nation, som representerat den mänskliga bildningen och i dess namn afgjort öfver rätt och orätt, har hon aldrig kallat detta folk, och skall aldrig så kalla det.

¹ Må t. ex. en Svensk eller också en Finsk-Svensk, som lärt sig tala Finska, söka förklara, hvad orden: *järki*, *mieli*, *henki* betyda? och om han lärt sig skriva Finska, begagna dem i skrift så, att en Finne begriper honom.

² Den folkkomplex, som i Europa så kallades, var till öfverflöd en verklig polyglottnation.

Vi behöfva slutligen endast erinra den bildade derom, att deremot de nationer, som egt en nationallitteratur, och som blott i följd af sin språkliga enhet kunnat ega en sådan, ännu, sedan de såsom tillvarande, en stat bildande nationer försvunnit, fortfara att genom denna litteratur vara de existerande nationernas lärare och af dem erkännas hafva, medan de såsom nationer verkade, varit den allmänna menskliga bildningens representanter.

Detta om nationalspråkens betydelse för den allmänna menskliga bildningen. Det anförda är så långtifrån att innebära något nytt, att summan deraf kan anses tillhöra den allmänna bildningen hos alla Europas folk. Äfven i detta lands litteratur utgör det så litet en nyhet, att det redan för 40 år tillbaka, ehuru i annan form, blifvit uttaladt med särskild tillämpning på Finska folket och Finska språket. I samma syftning har samma lära sedan dess blifvit yrkad och tillämpad på alla de förhållanden, i hvilka Finska språkets berättigande kommit i fråga. Äfven undertecknad har i snart 20 års tid bjudit till att efter förmåga erinra om den vikt, en allmännare insigt i densamma och en på den grundad allmännare öfvertygelse skulle ega för Finlands framtid. Vi kunna också icke förtycka det, om mången läsare af detta blad skulle anse för tröttande, att finna oss ständigt återkomma till samma ämne. Men vi tro oss dock efter det redan anförda icke behöfva förklara, hvarföre så sker.

Det är längesedan anmärkt, att nationaliteternas rätt i Europas nyaste historia fått en fiende till den urgamla. Denna äldre är det eröfrande enväldet, som svagt motvägdt af religionsläran i kyrkans hand herrskade från den tid, då de nuvarande Europeiska nationerna bildade sig. Ingen säkerhet finnes, att dess tid nu vore slut, ehuru från ett par sekel tillbaka det ena svärdet af det andra hållits i slidan, och derunder äfven de mindre mäktiga staternas befolkning vunnit i nationel enhet och erkännande. Den andra nyare fienden är den flacka kosmopolitismen och liberalismen, hvilken såsom lära utgått från naturrettens, proklamerande den nakna vildens rätt att styra mensklighetens öden, och i handlingen haft en gifven form, revolutionens – äfven den naturligtvis vädjande till svärdets makt.

Man föreställer sig allmänt nog, att endast den oinskränkta monarkin är inkräktande, icke republiken. Men både forntid och nutid lära annat. Roms verldsvälde var en republik – dertill »sjelfstyrelse». Samtiden har ingen våldsammare politik att uppvisa, än den Nordamerikanska republikens. Äfven folkfrihetens och sjelfstyrelsens främsta representant i Europa, England, har varit den mest expansiva och folkförtryckande. På revolutionen 1649 följde Skottlands och Irlands underkufvande, resp. ett utrotningskrig i det senare landet, hvilket dock behöll krafter nog qvar att påkalla en återeröfring vid revolutionen 1689. Franska revolutionens följder för Europas nationela frihet hafva ännu samtida vittnen. Förhållandet är naturligt, tillhör tingens ordning. Den nationela sjelfkänslan vexer till sin styrka med den fria statsförfattningen. Det medvetna berättigandet att representera menskligheten bevisar då sin makt, sträfvar åtminstone att bevisa den, genom underkufvande och assimilation, så långt denna makt räcker. Om Frankrikes senare revolutioner icke förmått ådagalägga samma lystnad, har detta sin grund deri, att det nationela medvetandet sedan den första Napoleons tid i det öfriga Europa vunnit styrka nog, för att hålla den tillbaka. Lamartine erkände på sin tid i revolutionens namn, att folken icke kunna lyckliggöras med en utifrån importerad frihet. Han

hade också vackra exempel för sig i de fordna Franska republikanska härarnes lyckliggörande närvaro i Belgien, Holland och Italien. Men samma flacka liberalism har äfven såsom blott importerad lära varit nationalitetssträfvandets fiende. Må vi glömma, hvad de egna försöken till politisk reform kostat vissa nationela sträfvanden, hvilkas deraf följande undergång väckt Europas deltagande.

10 Det är derföre en antiqverad lära, då man ser det påstås, att den allmännare väckta nationela sjelfkänslan skulle lägga hinder i vägen för ett förment folkens förbund och eniga sträfvande till politisk frihet. Det är det gamla fraternité, egalité mellan folken. Det förhåller sig med denna broderlighet och jemlikhet såsom med dugliga mäns. Den är desto fastare, ju mera hvar och en af bröderna bjuder den andra aktning för sin personlighet. Känslsamheten har än mindre plats mellan folken än mellan handlingens män. Men såsom lära är visst denna kosmopolitiska liberalism beqväm. Den fordrar endast kunskap om det kända, för alla konstitutioner passande receptet. Och under gifna förhållanden, i hvilka handling icke kan komma i fråga, äro dock fraserne ett godt plåster på den håglöses samvete.

20 I folkens verksam lif framstå icke teorierna som sådane. Äfven för dem, för folken, har hvar dag sin omsorg i ett behof, som skall tillfredsställas. Det är derföre i sin ordning, när det enkelt arbetas för en nationel undervisning, en nationallitteratur, för de materiela intressenas nationela sjelfständighet, för en nationel utveckling af landets lagar och deras skipande o. s. v. Men det är dock orätt, att betrakta rättigheten härtill endast ur naturrättens eller, som vanligare är, ur den derpå stödda privaträttens synpunkt – emedan en sådan uppfattning icke ger öfvertygelsen något fäste, derföre äfven lemna hågen kall. Naturrätten lär om den språkliga enheten ingenting. Har åter t. ex. blott hvarje finsk individ rättighet till offentlig undervisning, emedan 30 äfven han betalar den, så kan det med skäl invändas, att han lättare kommer till bildning, om han först lär sig Svenska. Påstås det, att han bör hafva Finska domstolar, emedan de döma äfven öfver hans egendom, lif och ära; så är åtminstone utrymmet stort att åberopa, det hans eganderätt m. m. blifvit så ömt och skickligt vårdad af de nuvarande Svenska domarena, att ökad kunskap hos dem i Finskan icke kan göra honom tryggare. Men erkännes det, att äfven Finska folket har sin mission att utföra i den allmänt menskligen bildningens intresse, och att detta icke kan ske utan språklig enhet, så förfaller för detta erkännande hvarje invändning.

40 Allt existerande både i naturen och i historien har sin bestämmelse att uppfylla. Men i hvardera förgås mycket, utan att hafva fyllt den. Hvarföre skapelsen har denna rikedom, hvarföre i skogen tietal träd förtorka, på det att ett skall kunna uppvexa, hvarföre så många folk nära nog spårlöst försvunnit, och blott få lemnat sin andas frukter åt den menskligen bildningen, det må efter behag förklaras. Faktum kan icke betviflas. Det är derföre oundvikligen visst, att hvarje folk, allteftersom det förmår fylla denna bestämmelse, har att vänta lif eller förtidig död.

J. V. S.